

УДК 338.434:631.162

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М.В. Кравченко

*Дніпропетровський державний аграрний університет, Дніпропетровськ, Україна**Кравченко М.В. Підвищення економічної стійкості аграрних підприємств.*

У статті уточнюється сутність понять фінансова та економічна стійкість та наводяться шляхи підвищення їх ефективності на основі зіставлення, порівняння, узагальнення інформації та даних фермерського господарства «Лада Агро» Межівського району Дніпропетровської області. Автор конкретизує терміни, часто вживані як синонімічні, корегує понятійну базу.

Ключові слова: фінансова стійкість, економічна стабільність, платоспроможність, ефективність, фінансовий стан.

Кравченко Н.В. Повышение экономической устойчивости аграрных предприятий.

В статье уточняется сущность понятий финансовая и экономическая устойчивость и приводятся пути повышения их эффективности на основе сопоставления, сравнения, обобщения информации и данных фермерского хозяйства «Лада Агро» Межевского района Днепропетровской области. Автор конкретизирует сроки, часто употребляемые как синонимичные, корректирует понятийную базу.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, экономическая стабильность, платежеспособность, эффективность, финансовое состояние

Kravchenko M.V. Increase of economic firmness of agrarian enterprises.

In article on the basis of comparison, comparison, generalization of information and data FG «Lada Agro» clarifies the essence of the concepts of financial and economic sustainability and outlines ways to improve their effectiveness. Author specifies the terms are often used as synonyms, corrects the conceptual base.

Keywords: financial stability, economic stability, solvency, efficiency, financial condition

В Україні розвиток ринкових відносин сформував якісно нові передумови економічного і соціального розвитку аграрного виробництва. Водночас трансформаційний період виокремив можливості і акцентував на недоліках в розвитку галузей аграрної сфери економіки. Однак на різних етапах функціонування сільськогосподарських підприємств величина, яка об'єктивно знаходиться в серцевині подій є економічна стійкість підприємства. Вона визначає кількісні і якісні величини, які характеризують стабільність, надійність підприємства як партнера в ринкових відносинах, його здатність маневрувати фінансовими ресурсами для досягнення ефективної підприємницької діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба в обґрунтуванні сутності категорії економічної стійкості підприємства, розкритті її ролі і оцінці, висвітленні критеріїв та показників визначення; встановленню тенденцій прояву впливу на економічну стійкість внутрішніх і зовнішніх чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні основи економічної стійкості аграрних підприємств в умовах ринку обґрунтовані в працях таких зарубіжних учених, як Ю. Бріггема, Р. Брейли, Б. Єфимова, А. Нельсона, Дж.М. Кейнса, А. Маршалла, Й. Шумпетера, Е. Стоянової, Дж.К. Ван Хорна, Е. Хелфєрта та вітчизняних учених, таких як В. Андрійчук, В. Амбросов, Л. Анічин, П. Гайдуцький, С. Іванюта, М. Корецький, М. Кропивко, І. Лукінов, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мельник, П. Саблук, В. Юрчишин та інші. Незважаючи на високий рівень проведених досліджень, окремі проблеми потребують подальшого опрацювання. Так недостатньо вивченими залишається подальше обґрунтування напрямів підвищення економічної стійкості аграрних підприємств з урахуванням сучасних умов розвитку ринкової економіки в Україні [3].

Метою статті є розвиток теоретико-методичних засад та обґрунтування напрямків забезпечення фінансової-економічної стійкості аграрних підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження

На сьогоднішній день існує різноманітність поглядів на сутність, види, значення деяких базових економічних категорій, однією з яких є стійкість, яка потребує узагальнення і уточнення. Адже швидкі зміни на мікро- і макрорівнях, посилення конкуренції між товаровиробниками стали об'єктивними причинами посилення ролі економічно стійкого розвитку аграрних підприємств, а ре-

зультативне функціонування та економічний розвиток останніх як економічної системи передбачає ефективне співіснування гармонізованих його підсистем. Точного визначення стійкості в економічній літературі не існує. Численність підходів до визначення ринку зумовлена, з одного боку, різними сферами їх застосування, а з іншого – використанням категорійного апарату різних економічних теорій [6].

Економічною стійкістю підприємства є його здатність функціонувати і розвиватися на основі підтримки виробничого потенціалу на рівні, що забезпечує випуск конкурентоспроможної продукції і досягається сталий розвиток в цілому. Для забезпечення цих умов підприємство ставить перед собою виробничі, фінансові, соціальні та екологічні цілі.

Виробничі цілі передбачають розробку підприємством продуктово-збутової програми з виробництва певних видів продукції, виконання робіт та послуг у певному обсязі й специфічної якості з подальшою їх реалізацією на певну суму.

Фінансові цілі характеризуються абсолютними і відносними показниками діяльності підприємства, такими як вартість капіталу, маса прибутку, рентабельність, ліквідність, платоспроможність і інші. Фінансові цілі реалізуються через досягнення виробничих цілей, тобто через виконання підприємством виробничо-збутової програми дій як основи його підприємницької діяльності. Відповідно до даних цілей можна розглядати і таке поняття як фінансова стійкість під якою розуміють характеристику відповідності структури джерел фінансування структурі активів підприємства. На відміну від аналізу платоспроможності підприємства, який оцінює оборотні активи та короткострокові зобов'язання, фінансова стійкість визначається на підставі аналізу співвідношення джерел фінансування і його відповідності стану активів [1].

Формування і утримання в ринкових умовах на належному рівні фінансової стійкості аграрних підприємств має першочергове значення в господарській діяльності. Особливо актуально це для аграрних підприємств нашої країни, які тривалий період не приділяли уваги даному питанню (внаслідок відсутності загрози банкрутства) і не розробляли відповідної стратегії щодо даного сегменту.

Показники фінансової стійкості характеризують ступінь захищеності залученого капіталу. Ці показники включають: коефіцієнт концентрації власного капіталу, який характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього показника, тим більш фінансово стало підприємство, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів; коефіцієнт фінансової залежності що є зворотним до коефіцієнту концентрації власного капіталу. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства; коефіцієнт маневре-

ності показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка частина капіталізована; коефіцієнт структури довгострокових вкладень, який показує, яка частина основних коштів та інших поза обігових активів профінансована зовнішніми інвесторами, тобто в якомусь сенсі належить їм, а не власникам підприємства і інші [8].

Дослідженням питання оцінки економічної стійкості та прогнозуванні на її основі можливих змін займаються науковці різних країн. В країнах Заходу ними для оцінки можливого банкрутства сформовано систему критичних показників, які розподілили наступним чином:

- об'єднує чинники і показники, що відображають переважно незадовільний фінансовий стан і за допомогою яких можна прогнозувати у короткостроковій перспективі значні фінансові труднощі підприємства (банкрутство);
- об'єднує чинники і показники, що відображають переважно незадовільний фінансовий стан, який вважають критичним. Водночас пасивність з боку апарату управління і не своєчасно проведені заходи щодо стабілізації можуть призвести до погіршення фінансового стану.

В Україні застосовують специфічні оцінки стійкості.

Абсолютна стійкість фінансового стану. Характеризується ситуацією, коли всі запаси повністю покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація трапляється вкрай рідко і, як правило, її не можна розглядати як позитивну, бо за цих умов адміністрація не має можливості використати зовнішні джерела коштів для основної діяльності. Нормальний стан для підприємства, коли частка власних оборотних коштів становить трохи вище 50% [2]. При цьому повинна дотримуватись наступна вимога: власний оборотний капітал повинний бути меншим за інші джерела формування запасів. Для покриття запасів використовуються різноманітні джерела коштів – власні і залучені.

Другою оцінкою фінансового стану є порушення платоспроможності підприємства, яку можна охарактеризувати як нестійкість. Для неї характерно перевищення запасів над запасами та затратами перевищують нормальні джерела формування запасів. Для підприємства це означає, що з метою відшкодування частини своїх запасів необхідно використовувати допоміжні джерела покриття, а це не є раціональним кроком. Так як в даній ситуації спостерігаємо кризовий фінансовий стан на підприємстві, яке перебуває на межі банкрутства, про що свідчить ситуація, коли грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають кредиторської заборгованості і позик.

Фінансова стійкість вважається нормальною (допустимою), якщо величини короткострокових

кредитів й позичкових коштів, що залучені для формування запасів і затрат, не перевищують сумарної вартості виробничих запасів і готової продукції (найбільш ліквідної частини запасів і затрат). У випадку, коли зазначені умови не виконуються, фінансова нестійкість набуває характеру ненормальної і веде до істотного погіршення фінансового стану [5].

На основі балансу фермерського господарства «Лада Агро» Межівського району Дніпропетровської області за 2012 рік, проведемо оцінку економічної стійкості підприємства як однієї з найважливіших складових оцінки фінансового стану підприємства. Одним з показників, які визначають економічні можливості підприємства є економічна стійкість.

$$Kec = TP6:TA \quad (1)$$

де, Kec – коефіцієнт економічної стійкості
 $TP6$ – темп росту балансового прибутку за звітний період,
 TA – темп росту активів підприємства за звітний період.

Провівши розрахунки за даними фермерського господарства маємо:

$$Tp6 = (3219/1919) * 100 = 167,7 \%$$

$$TA = (6319/4203) * 100 = 150,3 \%$$

$$Kec = 167,7/150,3 = 1,1$$

Отже, значення коефіцієнту говорить про стабільність економічної стійкості на підприємстві. Розкриття фінансового стану підприємства продовжимо з врахуванням структури балансу, який складається з активу та пасиву (табл. 1).

Таблиця 1. Структура аналітичного балансу

Актив	Пасив
А 1. Необоротні активи (розділ 1 Активу балансу)	П1. Власний капітал (розділи 1 і 2 Пасиву балансу)
А 2. Оборотні матеріальні активи (виробничі запаси, поточні біологічні активи, готова продукція, товари, незавершене виробництво)	П2. Довгострокові зобов'язання (розділ 3 Пасиву балансу)
А 3. Оборотні нематеріальні активи (дебіторська заборгованість всіх видів за чистою реалізаційною вартістю, грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів)	П3. Поточні зобов'язання (розділи 4 і 5 Пасиву балансу)

Використавши складові активу і пасиву розраховуємо аналітичний баланс підприємства (табл. 2):

Таблиця 2. Аналітичний баланс підприємства

Розділи активу	Початок року	Кінець року	Відхилення, %	Розділи пасиву	Початок року	Кінець року	Відхилення, %
A1	1142	1832	+160,4	П1	2934	6217	211,9
A2	1886	3663	+194,2	П2	-	-	-
A3	1175	824	-70,1	П3	1269	102	8,0
Всього	4203	6319	150	Всього	4203	6319	150

З даних таблиці 2, бачимо що, сума активів підприємства зростає на 50% за рахунок оборотних матеріальних активів. Серед джерел фінансування більшу частку займає власний капітал, довгострокові зобов'язання та поточні зобов'язання мають

тенденцію до зниження. Враховуючі оцінки фінансового стану підприємства (таблиця 3), проведемо оцінку фінансового стану з урахуванням ступеню ліквідності його активів.

Таблиця 3. Оцінка фінансового стану з урахуванням ступеню ліквідності активів

Тип фінансової стійкості	На дату складання звітності	У короткостроковій перспективі	У довгостроковій перспективі
Абсолютний	$L1 \geq T1$	$L1 \geq T1+T2$	$L1 \geq T1+T2+T3$
Нормальний	$L1+L2 \geq T1$	$L1+L2 \geq T1+T2$	$L1+L2 \geq T1+T2+T3$
Передкризовий	$L1+L2+L3 \geq T1$	$L1+L2+L3 \geq T1+T2$	$L1+L2+L3 \geq T1+T2+T3$
Кризовий	$L1+L2+L3 \leq T1$	$L1+L2+L3 \leq T1+T2$	$L1+L2+L3 \leq T1+T2+T3$

Фінансовий стан впливає на рівень конкурентоспроможності фермерського господарства, який визначимо за формулою 2:

$Pl = (L1 + 0,5L2 + 0,3L3) / (T1 + 0,5T2 + 0,3T3)$
де Pl – загальний показник платоспроможності з урахуванням ліквідності активів;

Л1,Л2,Л3 – групи активів за рівнем ліквідності;
Т1,Т2,Т3 – групи пасивів за терміновістю погашення.

Рівень платоспроможності підприємства становить:

На початок року: $(674+0,5 \times 899+0,3 \times 884) / 1269 = 1,09$.

На кінець року: $(14+0,5 \times 2598+0,3 \times 951) / 102 = 15,7$.

З розрахунків видно, що рівень платоспроможності фермерського господарства істотно збільшився за рік.

Зростання платоспроможності впливає на фінансовий стан підприємства в майбутньому. Провівши розрахунки, визначимо рівень фінансової стійкості в господарстві (табл. 4)

Таблиця 4. Рівень фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	На дату складання звітності	У короткостроковій перспективі
Абсолютний	-	-
Нормальний	$1269+899 > 1269$	-
Передкризовий	$1269+899 +884 \geq 1269$	$1269+899 +884 \geq 1269$
Абсолютний	-	-
Нормальний	$14+2598 > 102$	-
Передкризовий	$14+2598+951 \geq 102$	-
Кризовий	-	-

Спостерігається тенденція до зменшення абсолютно ліквідних активів на 2,1% та зменшення всіх видів зобов'язань. Платоспроможність підприємства також зростає в 14,6 за рік.

З проведених розрахунків бачимо, що співставлення даних балансу фермерського господарства «Лада Агро» робимо висновок, що розраховані значення коефіцієнтів економічної та фінансової стійкості господарства говорять про стабільність фінансового стану та його спроможність своєчасно і у повному обсязі покривати свої зобов'язання перед постачальниками та державою. В досліджуваному фермерському господарстві фінансовий стан поліпшується однак дана ситуація характерна не для всіх аграрних підприємств. З метою посилення економічної стійкості та фінансового стану пропонуємо:

- максимальне завантаження виробничих потужностей за рахунок зростання продуктивності праці, обсягів виробництва і прибутку;
- збільшення обсягів реалізації і прибутку внаслідок прискоренні обертання оборотних коштів, кращого їх використання [7];
- збільшення випуску традиційної продукції і прибутку внаслідок розширення виробничих потужностей, додаткових капітальних вкладень, залучення позикових коштів.

Висновки

В ході дослідження було розкрито сутність таких економічних категорій, як: фінансова та еко-

номічна стійкість підприємства, фінансовий стан підприємства, ліквідність підприємства, платоспроможність підприємства. Визначили, що ознаками фінансово-економічної стійкості є:

- досягнення намічених розмірів прибутку і рентабельності;
- оптимальний розподіл прибутку, що залишається в розпорядженні трудового колективу;
- ліквідність балансу;
- наявність власних оборотних коштів не нижче планового розміру;
- недопущення вкладень оборотних коштів у наднормативні запаси і витрати, відволікання на незаплановані цілі;
- платіжна дисципліна підприємства.

Отже, фінансова стійкість є невід'ємною частиною економічної стійкості на яку впливають наступні ознаки, як розмір прибутку і рентабельності; оптимальний розподіл прибутку, що залишається в розпорядженні трудового колективу; ліквідність балансу; наявність власних оборотних коштів не нижче планового розміру; раціональне використання основних засобів, скорочення невстановленого устаткування, незавершеного будівництва; недопущення вкладень оборотних коштів у наднормативні запаси і витрати, відволікання на незаплановані цілі; платіжна дисципліна підприємства.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства / В.Г. Андрійчук : Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.:КНЕУ, 2000. – С.356.
2. Владимирова Т.А. Як оцінити фінансовий стан фірми / Т.А. Владимирова, Г.В. Соколов / Елементи методики Н.: ЕКОР, 1999. – 36 с.

3. Власова Н.О. Фінанси підприємств: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Н.О. Власова, О.А. Круглова, Л.І. Безгінова; М-во освіти і науки України, Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 272 с.
4. Гринькова В.М., Корда В.О. Фінанси підприємств / В.М. Гриньова, В.О. Коюда: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 424с.
5. Колісник М.К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: навч. посібник / М.К. Колісник, П.Г. Ільчук, П.І. Віблій. – К.: Конкорд, 2007. – 272 с.
6. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 457 с.
7. Марцин В.С. Платоспроможність і фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В.С. Марцин: Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – с.26-29
8. Русак Н.А. Фінансовий аналіз суб'єкта господарювання / Н.А. Русак. – М.: Вища школа, 2002. – 354

Надано до редакції 09.01.2014

Кравченко Микола Володимирович / Mykola.V. Kravchenko
kravchenkokolyan@yandex.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Підвищення економічної стійкості аграрних підприємств [Електронний ресурс] / М.В. Кравченко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 1 (11). – С. 38-42. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n1.html>